

**Ilmiy amaliy
jurnal
№ 4 (6)
2026**

**YANGI
O'ZBEKISTON
IQTISODIYOTI**

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 4-son 2026 yil

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI
O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI**

YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI

4

ISBN 978-9943-5256-3-4

Toshkent – 2026

MUNDARIJA

Юлдашев Ш.Г. Конвергенция и поляризация развитых и развивающихся стран в эпоху развития искусственного интеллекта.....	8
Mamatov B.S. Foreign investment is an important factor of economic growth.....	15
Raximova K.N. Raqamli iqtisodiyot sharoitida telekommunikatsiya kompaniyasining rivojlanish tendensiyasi.....	22
Karimov Sh.X. Turizmni barqaror rivojlantirishda hududiy boshqaruv omillarining ahamiyati.....	26
Raximov D.Sh. To‘qimachilik sanoatida diversifikatsiya darajasi va iqtisodiy samaradorlik ko‘rsatkichlari tahlili.....	30
Rashidova K. Asalarichilik mahsulotlari bozorida marketing faoliyati samaradorligini oshirish.....	32
Хакимов Д.Р. Процессы, возможности и ограничения экономической интеграции между Республикой Узбекистан и Китайской Народной Республикой.....	37
Olimjanova Sh.O., Eshonqulov I.N. O‘zbekistonda agrar munosabatlarni takomillashtirishda resurs tejamkor texnologiyalarni joriy etish masalalari.....	42
Valikulov Sh.Z. O‘zbekistonda neft-gaz sanoatiga investitsiyalarni jalb qilishning institutsional muammolari va yechimlari.....	48
Ganieva L.S. Bojxona xizmatlari samaradorligini oshirishning nazariy asoslari.....	52
Axrorova N.U. Turizm xizmatlaridan tajriba iqtisodiyotiga o‘tish: evolyutsion tahlil.....	56
Kamilova A.N. Sanoat ishlab chiqarish korxonasida mehnatni normalashtirish menejmentini tashkil etish va takomillashtirish yo‘llari.....	61
Umurzakova Z.S. Sanoat korxonalarida ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanishni takomillashtirish chora-tadbirlari.....	66
Abdiyeva D.K. Priority directions for improving the national logistics policy in Uzbekistan.....	69
Xalimova N.J. Kreativ turizm: nazariy asoslar va ta’riflar qiyosiy tahlili.....	74
Maxramova N.Y. Strategik menejmentda qadriyatlar zanjiri: raqobatbardoshlikni oshirishning konseptual asoslari.....	78
Zaxirova G., Shavkatova N.O’. O‘zbekistonda turizmni rivojlantirish masalalari.....	82
Maxmudov H., Muxtarova G., Maxmudov H. Ekologik muommolar va ularning mamlakat iqtisodiyotga ta’siri.....	86
Umurzakova M.N., Gulahmadov Sh.A. Davlat ichki va tashqi qarzlarning ijobiy va salbiy jihatlar tahlili.....	89
Xasanov I.M. O‘zbekistonda mulkchilik munosabatlarning transformatsiyasi: tadbirkorlikni rivojlantirish omili sifatida.....	94
Abdullayev M.G’. Personalni boshqarish tizimining ilmiy-nazariy asoslari va uning korxona samaradorligiga ta’siri.....	101
Адилов Б.Б., Абдуллаева М.К. Ўзбекистонда саноат корхоналарини ривожлантириш, тенденциялари.....	105
Абдуғаниев Ё.Ж. Яшил иктисодиёт - баркарор ривожланиш мақсадларининг янги парадигмаси сифатида.....	112
Xusanboyeva T.M. Talabalarning iqtisodiy tafakkurini shakllantirishda to‘garaklarning o‘rni va ahamiyati.....	116
Xashimova S.N. O‘zbekiston milliy yashil taksonomiyasi mohiyati va ahamiyati.....	120
Mitillayev I.T. Tijorat banklarida kredit risklarini baholashda zamonaviy scoring modellari va ularning samaradorligini oshirish yo‘llari.....	124
Бобоқулова М.Ғ. Инвестиция муҳити ва Ўзбекистондаги инвестиция жараёнларининг динамикаси.....	127
Bekberganova M.R. “O‘zbekistonda sug‘urta kompaniyalari tushumlarining ekonometrik tahlili”.....	134
Рахимова М.Ш. Модернизация системы социальной защиты.....	138
Oqboyev A.R. Tadbirkorlik subyektlari eksport salohiyatini xalqaro standartlar asosida oshirish yo‘llari....	142
Djumanova R.F. Aholi turmush sifatini baholashning metodologik yondoshuvlari.....	147
Mamatov B.S., Umurzakova M.N. Davlat tibbiy sug‘urta tizimida bepul xizmatlar, reimbursasiya va foydalanish shartlari.....	154
Ешимбетов У.Х. Қишлоқ хўжалигини худудий ташкил этиш ва ихтисослаштиришнинг илмий асослари.....	158
Xodjaeva F.K. Sanoat ishlab chiqarishini tartibga solishning iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish....	167
Yusupova M. Hududlarda ayollar va yoshlar tadbirkorligini rivojlantirishda institutsional qo‘llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish.....	171
Abduxalilov B.Z. O‘zbekistonda IT provayderlar xizmatlari raqobatbardoshligini oshirish: huquqiy va institutsional asoslar.....	175
Abdisamatov A.A. Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	178

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 4-son 2026 yil

Abdusalomov I.J. Korxonalarda chiqindilarni boshqarish tizimini takomillashtirish va uning moliyaviy natijalarga ta'siri.....	182
Amirov L.F., Sokhibjonova S.S. Directions for increasing agricultural product exports in the context of a green economy.....	185
Boltaxo'jayeva I.O'. Ways to improve the enterprise management system based on modern management models.....	191
Dehqonov U.M., Sativaldiyeva G. Korxonalarda bo'nak to'lovlari hisobining moliyaviy hisobotga ta'siri va ularni optimallashtirish bo'yicha tahliliy yondashuvlar.....	195
Isoqova M.A. O'zbekistonda yashil energiyadan foydalangan holda kichik biznesni rivojlantirishning institutsional va moliyaviy mexanizmlari.....	199
Mamadaliyev B., Teshaboyev J. Korxonalarda mehnatga haq to'lash hisobini avtomatlashtirish va audit samaradorligini oshirish yo'llari.....	202
Poziljonov M., Teshaboyev X. Davlat muassasalarida asosiy vositalarning hisobini takomillashtirish va ulardan foydalanish samaradorligini oshirish.....	206
Rustamova F.A. Qishloq hududlarida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlarning roli.....	209
Tursunboyev Q.O. Transport xizmatlari ko'rsatish sohasida kichik tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishning xorijiy tajribalari.....	213
Umarov T.S. Hududlarda qurilish korxonalarini faoliyatini samarali tashkil etishni ekonometrik modellash va prognozlash.....	216
Xo'jaliyev A.O., Avilov N. Moliyaviy natijalar hisobi va auditda raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi.....	220
Xomidov T.T., Arziboyeva R.S. Bank aktivlarining tarkibi va ularni boshqarish omillari.....	223
Xusainov M. Sanoat korxonalarida mahsulot tannaxsini kalkulyatsiya qilish tizimini takomillashtirishning metodologik asoslari va audit mexanizmlarini rivojlantirish.....	227
Begaliyeva M.A., Egamshukurova N.R. Jahon savdo tizimi va milliy iqtisodiyot uchun uning ahamiyati..	231
Gulimboyev S.I. Korxonalarda moliyaviy resurslar taqsimotining zamonaviy usullari.....	235
Ibodov J.Q. Moliyaviy tizimning xizmatlar sohalari va bo'g'inlari.....	239
Jumabayeva K.B. Xalqaro pensiya tizimi modellari va ularning mintaqaviy tamoyillari.....	243
Khusanova Z.R., Yo'ldasheva Z.U. Global trends in the development of international tourism services....	249
Sadullayev M.D. Sanoat korxonalari innovatsion faoliyatini boshqarish.....	252
Tilabov N.T. Davlat qarz siyosatini samarali boshqarish strategiyasini takomillashtirish.....	256
Toshtemirov Y.N. O'zbekistonda logistik faoliyatni rivojlantirishning hozirgi darajasi.....	264
Toshtemirova Z.M. Mahalla institutining iqtisodiy integratsiya jarayonlaridagi strategik ahamiyati.....	268
Uralov E.O. Surxondaryo viloyati xududida sanoatni shakllanishi va rivojlanishi.....	273
Xursanova F.Sh. Budjetlararo munosabatlarning iqtisodiy mazmuni.....	278
Yuldasheva G.A. Investitsion qarorlarni kabul qilishda moliyaviy tahlilning ahamiyati va roli	282
Абдуллаева Р. Тadbirkorlikning zamonaviy kuryentlari.....	287
Юлдашев А. Фаргона вилояти маҳаллаларида инвестиция фаоллигини оширишнинг институционал асослари	292
Abdumalikova Z., Razakova B.S. O'zbekiston sug'urta bozorini moliyaviy texnologiyalar (insurtech) asosida rivojlantirish: imkoniyatlar va yo'nalishlar.....	294
Azimov B.F. Milliy innovatsion tizimni boshqarishda tashkiliy-institutsional va moliyaviy-iqtisodiy mexanizmlarning roli.....	300
Begaliyeva M.A. Raqamli iqtisodiyot sharoitida oliy ta'lim tizimida sifat menejmentini samarali joriy etishning ahamiyati.....	304
Dawletmuratov A.M. Xizmatlar bozorini rivojlantirish orqali bandlikni oshirish va daromadlarni ko'paytirish mexanizmlari.....	308
Karimova L.S., Jabborov A.A. O'zbekistonda raqamli iqtisodiyot: holati, muammolar va rivojlanish istiqbollari.....	313
Maxmudov F.U. Oliy ta'lim muassasalarida moslashuvchan marketing strategiyalarini ishlab chiqish mexanizmlari.....	319
Navruz-zoda L.B. Kichik biznes subyektlarining kadrlar salohiyati va bilim infratuzilmasiga bo'lgan talablari: Buxoro viloyati misolida.....	323
Nishonboyev D.E., Abdumalikov S.T. Chorvachilik tarmog'ini innovatsion boshqaruv asosida rivojlantirish istiqbollari.....	327

Nurmirezayeva N.R. Valyuta kursi o‘zgarishining eksport-importga ta’siri: O‘zbekiston misolida amaliy baholash.....	331
Rahimov A.M. Hududiy iqtisodiyotni rivojlantirishda qayta ishlash sanoatini rivojlantirishning samarali mexanizmlarini takomillashtirish.....	335
Ibragimova G.S. Ta’lim sifatini baholashning xalqaro tajribasi va uni joriy etish.....	339
Ravshanova M.M. Hududiy iqtisodiy salohiyatni baholashda zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalanish va ularning elektron tijorat tizimidagi o‘rni.....	343
Ro‘ziboyeva M. O‘zbekistonda ishchi kuchi migratsiyasi va iqtisodiy o‘sish darajasining o‘zgarish dinamikasi.....	347
Saidova F.K., O‘rozov Sh. Korporativ ijtimoiy mas’uliyat (CSR) va yashil iqtisodiyot: logistika sektorida boshqaruv strategiyalari.....	350
Sultonov S.N. Hududlarda klasterlarini investitsion - innovatsion rivojlantirish istiqbollari (Qashqadaryo viloyati misolida).....	354
Sultonova D.U. Korxona iqtisodiyotida resurslarni boshqarishning raqamli-integratsiyalashgan modelini takomillashtirish.....	358
To‘raxojayev H.H., Hoshimov P.Z. Islomiy banklarning ishlash tamoyili va islom moliya tizimining O‘zbekiston iqtisodiyotiga tadbiqu.....	362
Tursunova N.U. Bridging the innovation gap: development-focused entrepreneurship support and international intermediaries.....	368
Акрамова Г.А. «Роль женщин-ученых в совершенствовании механизмов коммерциализации ремесленных услуг Узбекистана в условиях цифровой экономики».....	374
Болтаев Ж.А. Трансформация банковского сектора в условиях цифровизации мировой экономики..	379
Жунайдуллаев М.А. Жанубий Кореяда рақамли таълим технологиялари орқали индивидуал спортчиларини тайёрлаш тизимини бошқаришнинг миллий хусусиятлари.....	384
Митрушова М.Л. Интеллектуальный капитал как ключевой фактор инновационного развития предприятия.....	388
Муродов О.У. Барқарор ривожланиш тушунчаси ва унинг иқтисодий, ижтимоий ҳамда экологик мезонлари.....	392
Саидова Г., Ибрагимова К., Қурбонов А. Рақамли трансформация шароитида енгил саноат корхоналари маҳсулотларининг халқаро рақобатбардошлигини ошириш стратегиялари.....	396
Sarkarov S.Z. O‘zbekistonda qurilish sohasining texnologik bisqichlar kesimida rivojlanishi.....	401
Minojiddinova N.M. Aksiyadorlik jamiyati korxonalarida xodimlarni samarali boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanish istiqbollari.....	406
Ruzmetova I.Y. Xorazm viloyati iqtisodiyotida kichik biznesning o‘rni.....	410
Qudratov D., Ismoilov A. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning tarmoqlar rivojidadagi o‘rni.....	414
Qodirov H.D. Soliq ma’muriyatchiligini takomillashtirish orqali davlat byudjeti daromadlarini barqaror oshirish yo‘llari.....	417
Kinjayev K.N. Banklarda kreditlar tasnifini yaxshilash orqali rentabellikni ta’minlash yo‘llari.....	421
Макушина А.Ю. Государственная поддержка экспортного потенциала субъектов малого предпринимательства в Республике Узбекистан.....	424
Rejapov X.X., Oxunjonova K.K. Ixtisoslashtirilgan savdo majmualarini moliyaviy resurslarini shakllantirish va ishlatish yo‘nalishlari – Bek Baraka savdo majmuasi misolida.....	430
Махкамова Н.С. Роль государственно-частных партнерств (ГЧП) в продвижении устойчивого развития	434
Avilov N., Muhammadova G. Korxonalarda materiallar harakatining auditi va iqtisodiy tahlili.....	441
Abdullayeva R.G., Raxmonova I.S. O‘zbekiston qishloq hududlarida bandlikni ta’minlash holati va rivojlanish tendensiyalari.....	444
Yusupova M.B. Ustama ishlab chiqarish xarajatlarini taqsimlashning ABC usuli.....	447
Toshpo‘latov M.A. Ta’lim loyihalarida moliyaviy mablag‘lardan samarali foydalanishning xususiyatlari...	452
Hamidova Sh., Ahmadaliyeva H. Kapital qo‘yilmalarning samaradorlik tahlili.....	458
Хамракулов С.М. Собственный капитал в функционировании экономических субъектов Республики Узбекистан.....	461
Zayavitdinova N.M. Raqamli platformalar asosida xizmat ko‘rsatish korxonalarida boshqaruv samaradorligini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari.....	465
Turg‘unov T.S. O‘zbekistonda aholi turmush darajasini statistik taxlil qilishning ahamiyati.....	469
Ботирова З.Қ. Рақамли иқтисодиёт шароитида даромадларни бошқаришнинг хусусиятлари....	475
Бегимова Н.К. Меҳнат бозорида гендер тафовутларининг келиб чиқиш сабаблари.....	481

ТАДБИРКОРЛИКНИНГ ЗАМОНАВИЙ КЎРИНИШЛАРИ

СОВРЕМЕННЫЕ ФОРМЫ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА

MODERN FORMS OF ENTREPRENEURSHIP

Абдуллаева Р.

Ўзбекистон Миллий университети Иқтисодиёт назарияси кафедраси доценти

Аннотация

Мақолада тадбиркорликнинг замонавий кўринишлари сифатида ижтимоий, яшил ва инклюзив тадбиркорликнинг мазмуни ва аҳамияти таҳлил қилинган. Унда ушбу йўналишларнинг жаҳон иқтисодиётидаги ўрни ва барқарор ривожланишга қўшаётган хиссаси ёритилган. Ижтимоий тадбиркорлик жамиятдаги ижтимоий муаммоларни ҳал этишга қаратилган самарали механизм сифатида кўриб чиқилади. “Яшил” тадбиркорлик эса атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва экологик тоза ишлаб чиқаришни ривожлантиришга хизмат қилиши таъкидланади. Шунингдек, инклюзив тадбиркорлик аҳолининг турли қатламларини иқтисодий фаолиятга жалб этиш орқали тенг имкониятлар яратишга қаратилгани асосланади.

Калит сўзлар: Ижтимоий тадбиркорлик, инклюзив тадбиркорлик, “яшил” тадбиркорлик, барқарор ривожланиш, иқтисодий ўсиш, ижтимоий мувозанат, ижтимоий муаммолар, қашшоқликни камайтириш, аҳолини иш билан таъминлаш.

В статье проанализированы сущность и значение современных форм предпринимательства, таких как социальное, «зелёное» и инклюзивное предпринимательство. В ней освещается роль данных направлений в мировой экономике и их вклад в устойчивое развитие. Социальное предпринимательство рассматривается как эффективный механизм, направленный на решение социальных проблем в обществе. Подчёркивается, что «зелёное» предпринимательство способствует защите окружающей среды и развитию экологически чистого производства. Также обосновывается, что инклюзивное предпринимательство направлено на создание равных возможностей посредством вовлечения различных слоёв населения в экономическую деятельность.

Ключевые слова: социальное предпринимательство, инклюзивное предпринимательство, «зелёное» предпринимательство, устойчивое развитие, экономический рост, социальное равновесие, социальные проблемы, сокращение бедности, обеспечение занятости населения.

The article analyzes the essence and significance of modern forms of entrepreneurship, namely social, green, and inclusive entrepreneurship. It highlights the role of these areas in the global economy and their contribution to sustainable development. Social entrepreneurship is considered an effective mechanism aimed at addressing social challenges. Green entrepreneurship is emphasized as a means of protecting the environment and promoting environmentally friendly production. Additionally, inclusive entrepreneurship is substantiated as an approach focused on creating equal opportunities by engaging various segments of the population in economic activity.

Keywords: social entrepreneurship, inclusive entrepreneurship, green entrepreneurship, sustainable development, economic growth, social balance, social issues, poverty reduction, employment generation.

Глобаллашув ва рақамлашув жараёнлари жадал кечаётган ҳозирги даврда тадбиркорлик фаолияти мазмунан ва шаклан янги босқичга кўтарилмоқда. Анъанавий тадбиркорлик моделлари ўрнини жамият эҳтиёжларига мослашган, инновацион ва барқарор ривожланишга

йўналтирилган янги ёндашувлар эгалламоқда. Шу нуқтаи назардан, ижтимоий, инклюзив ва “яшил” тадбиркорлик каби замонавий кўринишлар иқтисодиётнинг муҳим таркибий қисмига айланиб бормоқда.

Бугунги кунда иқтисодий ўсишни таъминлаш билан бирга ижтимоий тенгликни мустаҳкамлаш, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва аҳолининг барча қатламлари учун тенг имкониятлар яратиш долзарб вазифалардан ҳисобланади. Айнан шу вазифаларни амалга оширишда замонавий тадбиркорлик шакллари муҳим аҳамият касб этади. Улар нафақат фойда олишга, балки кенг жамоат манфаатларини таъминлашга ҳам хизмат қилади.

Шу билан бирга, халқаро миқёсда барқарор ривожланиш ғоясининг кенг тарқалиши ҳам мазкур йўналишларнинг шаклланиши ва ривожланишига кучли туртки берди. Бу жараёнда БМТ томонидан илгари сурилган барқарор ривожланиш мақсадлари алоҳида аҳамиятга эга бўлиб, улар иқтисодий, ижтимоий ва экологик жиҳатларни уйғунлаштиришни назарда тутди. [1]

1-расм. Тадбиркорликнинг замонавий кўринишлари

Манба: Муаллиф ишланмаси

Ижтимоий тадбиркорлик замонавий иқтисодиётнинг муҳим йўналишларидан бири бўлиб, у жамиятдаги ижтимоий муаммоларни ҳал этишга қаратилган тадбиркорлик фаолиятини ифодалайди. Ушбу тушунча анъанавий бизнестан фарqli равишда, фақат фойда олишни эмас, балки ижтимоий қиймат яратишни ҳам ўз олдига мақсад қилиб қўяди. Шу жиҳатдан, ижтимоий тадбиркорлик барқарор ривожланишни таъминлашда муҳим восита сифатида қаралади.

Ижтимоий тадбиркорлик ғояси XX асрнинг иккинчи ярмида шакллана бошлади. Бу даврда давлат ва бозор институтлари барча ижтимоий муаммоларни тўлиқ ҳал қила олмаслиги аён бўлди. Шу сабабли жамиятда янги ёндашув — яъни тадбиркорлик механизмларини ижтимоий мақсадлар билан уйғунлаштириш зарурати юзага келди. Бу жараёнда нодавлат нотижорат ташкилотлари ва фуқаролик жамияти институтлари муҳим роль ўйнади.

1980-йилларда ижтимоий тадбиркорлик алоҳида йўналиш сифатида шаклланди. Бу борада Ashoka ташкилотининг таъсис этилиши муҳим аҳамиятга эга бўлди. Ушбу ташкилот Bill Drayton томонидан ташкил этилган бўлиб, у дунё бўйлаб ижтимоий тадбиркорларни қўллаб-қувватлаш ва уларнинг фаолиятини ривожлантиришга хизмат қилди. Шу даврдан бошлаб “ижтимоий тадбиркорлик” атамаси илмий ва амалий жиҳатдан кенг қўлланила бошланди.

Ижтимоий тадбиркорликнинг моҳияти унинг асосий хусусиятларида намоён бўлади. Аввало, бундай тадбиркорликда ижтимоий миссия биринчи ўринда туради. Яъни, бизнес фаолияти орқали жамиятдаги муайян муаммолар — қашшоқлик, ишсизлик, таълим ёки

тиббиёт соҳасидаги муаммоларни ҳал қилиш кўзда тутилади. Шу билан бирга, ижтимоий тадбиркорлик инновацион ёндашувга асосланади, яъни анъанавий усуллардан фарқли, янги ва самарали ечимлар ишлаб чиқилади. У яна молиявий барқарорликка интилади, чунки бундай тадбиркорлик ўзини ўзи таъминлай олиши керак.

Жаҳон миқёсида ижтимоий тадбиркорлик турли мамлакатларда турлича ривожланган. Америка Қўшма Штатларида бу соҳа кенг тарқалган бўлиб, университетлар ва илмий марказлар уни тадқиқ этишда етакчи ҳисобланади. Жумладан, Гарвард ва Стенфорд университетлари каби нуфузли таълим муассасаларида ижтимоий тадбиркорликка оид махсус дастурлар йўлга қўйилган. Бу ерда ижтимоий бизнес моделлари, стартаплар ва инновацион лойиҳалар фаол равишда қўллаб-қувватланади.

Европа мамлакатларида эса ижтимоий тадбиркорлик давлат сиёсати даражасида ривожлантирилмоқда. Айниқса, Буюк Британияда “social enterprise” тушунчаси ҳуқуқий жиҳатдан мустаҳкамланган бўлиб, ижтимоий корхоналар учун махсус имтиёзлар ва қўллаб-қувватлаш механизмлари мавжуд. Германия ва Франция каби мамлакатларда ҳам ижтимоий тадбиркорлик иқтисодиётнинг муҳим таркибий қисмига айланган.

Осиё минтақасида ижтимоий тадбиркорликнинг ривожланиши Муҳаммад Юнус номи билан чамбарчас боғлиқ. У томонидан ташкил этилган Grameen Bank микромолиялаштириш тизими кам таъминланган аҳоли қатламларини қўллаб-қувватлашда катта аҳамият касб этди. [2] Бу модел кейинчалик дунёнинг кўплаб мамлакатларида қўлланила бошланди.

Африка ва Лотин Америкаси мамлакатларида ижтимоий тадбиркорлик асосан кашшокликни камайтириш, аҳолини иш билан таъминлаш ва ижтимоий хизматлар сифатини оширишга қаратилган. Бу ҳудудларда ижтимоий тадбиркорлар жамиятнинг энг долзарб муаммоларини ҳал қилишда муҳим роль ўйнамоқда.

Ижтимоий тадбиркорликнинг аҳамияти унинг жамиятга кўрсатаётган таъсирида намоён бўлади. У нафақат ижтимоий муаммоларни самарали ҳал қилишга хизмат қилади, балки янги иш ўринлари яратиш, инновацияларни жорий этиш ва иқтисодий барқарорликни таъминлашга ҳам ҳисса қўшади. Шу билан бирга, ижтимоий тадбиркорлик жамиятда ижтимоий адолат ва тенгликни мустаҳкамлашга ёрдам беради.

Хулоса қилиб айтганда, ижтимоий тадбиркорлик замонавий иқтисодиётнинг ажралмас қисми бўлиб, у иқтисодий ва ижтимоий мақсадларни уйғунлаштириш орқали жамият тараққиётига хизмат қилади. Унинг жаҳон миқёсида ривожланиши турли мамлакатларда янги имкониятлар яратиб, ижтимоий муаммоларни ҳал этишда самарали механизм сифатида намоён бўлмоқда.

Инклюзив тадбиркорлик замонавий иқтисодиётнинг муҳим йўналишларидан бири бўлиб, жамиятнинг барча қатламларини иқтисодий фаолиятга жалб қилишга қаратилган тадбиркорлик шакли ҳисобланади. Ушбу ёндашув, айниқса, имконияти чекланган шахслар, аёллар, ёшлар, қишлоқ аҳолиси ва бошқа ижтимоий ҳимояга муҳтож гуруҳлар учун тенг имкониятлар яратишни назарда тутди. Инклюзив тадбиркорлик нафақат иқтисодий ўсишни таъминлайди, балки ижтимоий адолат ва барқарор ривожланишни ҳам рағбатлантиради.

Инклюзив тадбиркорлик ғоясининг шаклланиши XX асрнинг иккинчи ярмида бошланган глобал ижтимоий-иқтисодий ўзгаришлар билан боғлиқ. Бу даврда дунё миқёсида тенгсизлик, ишсизлик ва камбағаллик муаммолари кескинлашди. Шу жараёнда иқтисодий ўсишдан барча қатламлар манфаатдор бўлиши кераклиги ҳақидаги ғоя илгари сурилди.

Инклюзив тадбиркорлик тушунчаси халқаро ташкилотлар томонидан ҳам кенг қўллаб-қувватланди. Жумладан, Бирлашган Миллатлар Ташкилоти ва Жаҳон Банки каби ташкилотлар барқарор ривожланиш стратегияларида инклюзив иқтисодиёт ва тадбиркорликни муҳим омил сифатида белгилади. Айниқса, Барқарор ривожланиш мақсадлари (SDGs) доирасида барча учун муносиб меҳнат ва иқтисодий имкониятлар яратиш устувор вазифалардан бири сифатида қайд этилди. [3]

Инклюзив тадбиркорликнинг илмий ва амалий ривожланиши микромолиялаштириш, ижтимоий тадбиркорлик ва кичик бизнесни қўллаб-қувватлаш тизимлари билан чамбарчас боғлиқ. Бу борада ҳам Muhammad Yunus томонидан асос солинган Grameen Bank фаолияти

муҳим аҳамиятга эга бўлди. Ушбу модел кам таъминланган аҳоли қатламларига молиявий хизматлар кўрсатиш орқали уларни тадбиркорликка жалб қилиш имконини берди ва инклюзив иқтисодиётнинг асосий механизмларидан бирига айланди.

Жаҳон микёсида инклюзив тадбиркорлик турли мамлакат ва минтақаларда турлича ривожланмоқда. Ривожланган давлатларда бу соҳа инновация, таълим ва давлатнинг қўллаб-қувватлаш сиёсати билан уйғун ҳолда ривожланмоқда. Масалан, АҚШ ва Европа мамлакатларида аёллар тадбиркорлиги, ногиронлиги бўлган шахслар учун бизнес дастурлари ва стартап экотизимлари кенг йўлга қўйилган.

Европа Иттифоқида инклюзив тадбиркорлик ижтимоий сиёсатнинг ажралмас қисми сифатида қаралади. Бу ерда кичик бизнесни қўллаб-қувватлаш, молиявий ресурсларга кириш имкониятини кенгайтириш ва тенг имкониятлар яратиш бўйича қатор дастурлар амалга оширилмоқда. Айниқса, аёллар ва ёшлар тадбиркорлигини ривожлантиришга катта эътибор қаратилган.

Инклюзив тадбиркорликнинг аҳамияти унинг ижтимоий ва иқтисодий самарадорлигида намоён бўлади. У жамиятда тенг имкониятлар яратиш, камбағалликни камайтириш, ишсизликни бартараф этиш ва инсон капиталини ривожлантиришга хизмат қилади. Шу билан бирга, у иқтисодий ўсишни янада барқарор ва кенг қамровли қилиш имконини беради, келажакда барқарор ва адолатли иқтисодий тизимни шакллантиришда муҳим омил бўлиб қолади.

“Яшил” тадбиркорлик табиатни муҳофаза қилиш, ресурслардан оқилона фойдаланиш ва экологик барқарорликни таъминлашга қаратилган тадбиркорлик фаолиятини англатади. Ушбу тадбиркорлик тури иқтисодий фойда олиш билан бир қаторда атроф-муҳитга салбий таъсирни камайтиришни ҳам ўз олдига мақсад қилиб қўяди. Шу жиҳатдан, яшил тадбиркорлик барқарор ривожланиш концепциясининг ажралмас қисми ҳисобланади.

“Яшил” тадбиркорлик ғоясининг шаклланиши XX асрнинг иккинчи ярмида экологик муаммоларнинг глобал тус олиши билан боғлиқ. Атроф-муҳитнинг ифлосланиши, иқлим ўзгариши, табиий ресурсларнинг чекланганлиги каби муаммолар инсоният олдида жиддий хавф сифатида намоён бўлди.

“Яшил” тадбиркорликнинг ривожланиши 1990-йиллардан бошлаб жадаллашди. Бу даврда халқаро даражада экологик муаммоларга қарши курашиш бўйича қатор ташаббуслар амалга оширилди. Жумладан, Rio Earth Summit конференциясида экологик барқарорлик ва “яшил иқтисодиёт” ғоялари илгари сурилди. Бу эса тадбиркорлик фаолиятида экологик ёндашувларни жорий этишга туртки берди.

“Яшил” тадбиркорликнинг моҳияти шундаки, у ресурсларни тежаш, қайта тикланувчи энергия манбаларидан фойдаланиш, чиқиндиларни камайтириш ва қайта ишлаш каби йўналишларни қамраб олади. Бундай тадбиркорлик инновацион технологияларга асосланиб, атроф-муҳитга зарарни минимал даражага туширишга интилади. Шу билан бирга, у иқтисодий самарадорлик ва экологик масъулият ўртасида мувозанатни таъминлайди.

Жаҳон микёсида “яшил” тадбиркорлик турли мамлакатларда турлича ривожланмоқда. Ривожланган давлатларда бу соҳа юқори технологиялар ва давлат қўллаб-қувватлаш сиёсати асосида тараккий этмоқда. Масалан, Германия, Дания ва Швеция каби мамлакатларда қайта тикланувчи энергия, экологик транспорт ва “яшил” қурилиш соҳалари кенг ривожланган. Бу мамлакатлар экологик инновациялар бўйича етакчилардан ҳисобланади. [4]

Америка Қўшма Штатларида ҳам “яшил” тадбиркорлик стартаплар ва технологик компаниялар орқали ривожланмоқда. Айниқса, Tesla компанияси томонидан ишлаб чиқарилаётган электр автомобиллар атроф-муҳитни муҳофаза қилишга қаратилган инновацион маҳсулотлар сифатида танилган. Бу каби компаниялар яшил иқтисодиётни шакллантиришда муҳим роль ўйнамоқда.

Осиё мамлакатларида, хусусан Хитой, Япония ва Жанубий Кореяда “яшил” тадбиркорлик давлат сиёсати даражасида қўллаб-қувватланмоқда. Бу ерда куёш ва шамол энергияси, энергия тежамкор технологиялар ва экологик ишлаб чиқариш соҳаларига катта инвестициялар йўналтирилмоқда. Ривожланаётган мамлакатларда эса “яшил” тадбиркорлик

асосан ресурслардан самарали фойдаланиш ва экологик муаммоларни камайитиришга қаратилган.

“Яшил” тадбиркорликнинг аҳамияти унинг жамият ва иқтисодиётга кўрсатаётган ижобий таъсирида намоён бўлади. У атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, иқлим ўзгаришининг салбий оқибатларини камайитириш, янги иш ўринлари яратиш ва инновацияларни ривожлантиришга хизмат қилади. Шу билан бирга, у келажак авлодлар учун табиий ресурсларни сақлаб қолиш имконини беради, ҳамда келажакда иқтисодий ўсиш ва экологик барқарорликни уйғунлаштиришда ҳал қилувчи аҳамиятга эга бўлиб қолади.

Хулоса қилиб айтганда, тадбиркорликнинг замонавий кўринишлари — ижтимоий, инклюзив ва “яшил” тадбиркорлик — ҳозирги глобал иқтисодиётда муҳим аҳамият касб этмокда. Ушбу йўналишлар анъанавий бизнес моделларидан фарқли равишда нафақат иқтисодий самарадорликни таъминлашга, балки жамиятдаги ижтимоий муаммоларни ҳал қилиш, тенг имкониятлар яратиш ва атроф-муҳитни муҳофаза қилишга хизмат қилади.

Ижтимоий тадбиркорлик жамиятдаги долзарб муаммоларга инновацион ечимлар таклиф этса, инклюзив тадбиркорлик иқтисодий фаолиятга барча аҳоли қатламларини жалб этиш орқали ижтимоий тенгликни мустаҳкамлайди. “Яшил” тадбиркорлик эса экологик барқарорликни таъминлаш ва табиий ресурслардан оқилона фойдаланишга қаратилгани билан аҳамиятлидир. Ушбу йўналишлар биргаликда барқарор ривожланишнинг асосий устунларини ташкил этади.

Яқуний хулоса сифатида таъкидлаш мумкинки, замонавий тадбиркорлик шакллари нафақат иқтисодий ўсишни таъминловчи омил, балки жамият фаровонлиги, ижтимоий адолат ва экологик барқарорликни таъминлашда муҳим механизм ҳисобланади. Шу боис, ушбу йўналишларни янада ривожлантириш ва қўллаб-қувватлаш келгусида барқарор ва уйғун иқтисодий тизимни шакллантиришда ҳал қилувчи аҳамиятга эга бўлади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. United Nations. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. – New York: United Nations, 2015.
2. Yunus, M. Banker to the Poor: Micro-Lending and the Battle Against World Poverty. – New York: PublicAffairs, 1999.
3. World Bank. Inclusion Matters: The Foundation for Shared Prosperity. – Washington, DC: World Bank Group, 2013.
4. United Nations. Sustainable Development Goals (SDGs). – URL: <https://sdgs.un.org/goals> (мурожаат санаси: 15.04.2026).
5. OECD. Green Growth Indicators 2023. – Paris: OECD Publishing, 2023.
6. Қодиров Ш.Р. Барқарор иқтисодий ривожланиш ва яшил иқтисодиёт. Тошкент: Иқтисодиёт нашриёти. 2020 й.
7. Абдуллаева Р.А. Инклюзив тадбиркорликни ривожлантиришнинг иқтисодий механизмлари. Тошкент. 2025 й.